

ERDÉSZETI MEGFIGYELÉSEK

Az erdészeti megfigyelések a kialakult gyakorlatnak megfelelően kiterjedtek a faállományok fatermésének, kiválasztott faegyedek kerületnövekedésének a mérésére, valamint a fák egészségi állapotának a megfigyelésére.

A Megállapodásnak megfelelően a Jelentés tartalmazza a 2012. évben mért és megfigyelt adatokat kölcsönösen egyeztetett formátumban.

A Jelentés tartalmazza a megfigyelési helyek térképét a földrajzi koordinátáit és azonosító adatait.

A méréseket állandó kísérleti területeken (megfigyelő parcellákon) található sorszámozott fákon végezzük. 2012 tavaszán a parcellák száma 14 db volt, amelyeken meghatározott területen (0,1 - 0,16 hektár) történik a mérés, és az egyes számított értékeket egy hektárra vonatkoztatjuk. Egy helyen (Győrzámoly 6 A) a mérést nem parcellán, hanem csak sorszámozott fákon végezzük. A kísérleti területek listáját az **1. sz. melléklet** tartalmazza.

Mérési módszerek

A terepi faállomány-felvételeket a vegetációs időszak kezdete előtt, tél végén végezzük, amikor a lehullott lomb és az elfeküdt lágyszárú aljnövényzet a nyári méréseknél pontosabb méréseket tesznek lehetővé. Ebből következően a 2012. év elején végzett mérések a 2011. év tenyészidőszakában képződött értékeket mutatják.

A kísérleti parcellák határjeleinek és az egyes fák sorszámainak festését szükség szerint felújítjuk, hogy magát a területet, illetve az egyes fákat a további mérések során biztonságosan azonosíthassuk.

A fák mindegyikén átmérő- és magasságméréseket végzünk. Az erdészeti kutatásban elfogadott módszer szerint az átmérőket két, egymásra merőleges irányban, mellmagasságban, vagyis a fatörzs 1,3 m-es magasságában milliméteres pontossággal mérjük. A két irány átlaga adja az adott fa mellmagassági átmérőjét. Az átmérőt minden évben a törzs ugyanazon részén mérjük az átmérő növekedésének megállapítása céljából, ezért a mérés helyét a fákön festéssel meg is jelöljük. A szabályosan végrehajtott átmérőmérés az egyes fák esetében is csak csekély hibát hordoz magában, amely főként a kéreg egyenetlenségeiből, nedvesség hatására történő duzzadásából, illetve a kiszáradás miatti zsugorodásból származhat.

A famagasságot a hasonló háromszögek elvén működő, ultrahangos távmérővel és lézeres irányzóval felszerelt, svéd gyártmányú Vertex típusú magasságmérővel mérjük. A műszertől függetlenül minden famagasság-mérés alapkövetelménye, hogy mind a fa töve, mind pedig a csúcsa jól látható legyen; valamint a terep lejtéséből és a fatörzs esetleges dőléséből származó eltéréseket ki tudjuk küszöbölni. A fenti feltételeknek - az erdei körülményeket figyelembe véve - nem mindig könnyű megfelelni, ezért a magassági adatokat egyes faegyedeknél 0,5 - 1,0 méter hiba terhelheti. Ennek a hibának a növedék meghatározáskor nagyon nagy jelentősége van, mivel évenkénti mérés esetén még a gyorsan növvő nyárok esetében is a mérési hiba a teljes növedékkal azonos nagyságrendű lehet. Ezért fontos a magasságmérés pontos és gondos elvégzése. A gondos mérések eredményeképpen parcella szinten, illetve erdőrészlet szinten a mérési hiba a statisztikai sokaságra vonatkozóan nagymértékben – az elfogadható szinten belülről – csökken.

A feldolgozás módszere

A mérési alapadatokat a terepi faállomány-felvételt követően számítógépen rögzítjük, és ezt követi a feldolgozás a Microsoft Excel táblázatkezelő program, valamint a STATISTICA 8 (StatSoft Inc., 2007) programon belül saját fejlesztésű algoritmussal, amelynek során az alapadatokból a faállományt jól jellemző mennyiségeket számítunk.

A teljes faállományt, az úgynevezett egészállományt a gyérítések miatt fa- és mellékállományra szükséges bontani. A faállomány az egyes erdőnevelési beavatkozások után visszamaradó fák összessége; a mellékállomány az egyes erdőnevelési beavatkozások során eltávolított fák összessége. A két faállomány felvételi időpont között kiszáradt fákat külön szerepeltetjük, ezek adatait az egészállomány-adatok nem tartalmazzák.

Első lépésként kiszámítjuk minden fa átlagos mellmagassági átmérőjét, valamint megbecsüljük a magasságát és térfogatát. A magasság becslésére akkor van szükség, ha a mérések során az állomány szerkezete – pl. nagy darabszám, nagyon sűrű állomány – nem teszi lehetővé az összes fa magasságának mérését. Ekkor, az összes átmérő mérése mellett, az állomány átmérő eloszlásának megfelelően átmérő-csoportonként mérünk famagasságokat (mérések minimális száma: 20-30db.) és az adatokból átmérő-magasság grafikont szerkesztünk, majd függvényt illesztünk a ponthalmazra. Azoknak a fáknek a magasságát, amelyeket nem mértünk meg a helyszínen, az átmérő ismeretében az átmérő-magasság függvénnyel becsüljük.

A fatérfogat becslését a Király-féle fatérfogat-függvénnyel végezzük:

$$v_i = \frac{d_{1,3}^2 * h^{(p_o+1)} * (p_1 * d_{1,3} * h + p_2 * d_{1,3} + p_3 * h + p_4)}{(h-1,3)^{p_o} * 10^8}$$

ahol

v_i = a törzs térfogata (m³)

$d_{1,3}$ = a törzs mellmagassági átmérője (cm);

h = a fatörzs magassága (m);

p_i = fafajtól függő paraméterek.

Ezt követően kiszámítjuk az adott kísérleti parcella faállományának átlagos mellmagassági átmérőjét, átlagos magasságát, valamint a hektáronkénti törzsszámát, körlapösszegét és fatérfogatát, az erdőbecslés tanban standardnak számító módszerek szerint. Mivel egymást követően több év állomány jellemzi ismeretese, módunkban áll az ezekben bekövetkezett változások mértékét is számítani. A vizsgált fafajokat és elnevezésük rövidítését a **2. sz. melléklet** tartalmazza.

A vizsgált területeken – mint említettük – erdőgazdálkodás folyik, ezért időről-időre nevelővágást végeznek, részint a visszamaradó faállomány növekedésének javítása, részint pedig faanyag nyerése céljából. A fatérfogat-adatok közül ezért különös jelentőséggel bír az úgynevezett összfatermés (amely magába foglalja a nevelővágások során kikerülő fatérfogatot is), illetve ennek évenkénti növedéke (folyónövedéke). Az egyes méretek, a szakkifejezések és a számítások meghatározása „Az adatbázis szerkezete” részben található.

Fatermés megfigyelések

A faállomány-szerkezeti adatok szerint az elmúlt évek trendjeitől eltérő, új jelenség nem tapasztalható a faállományok növekedésében. Az adatokból (**1. táblázat**) látható, hogy a vizsgált területeken 2011-ben nem volt említésre méltó száradék képződés, és az állományok növekedése nagyon kedvezően alakult.

1. táblázat: A mérési helyek fatermési jellemzői (körlap-g; darabszám-N; térfogat-v)

Hely	Státusz	Átlag h (m)	N (db)	Átlag d (cm)	Átlag g (m ²)	Össz g (m ²)	Átlag (m ²)	Össz hxg (m ³)	Átlagfa v (m ³)	Össz v (m ³)
GYZ6A GYZ6A GYZ6A	Főállomány Kivágott Száradék	37,9	21	52,1	0,2132	4,4770	8,1	169,7	3,7	77,3
GY6B2 GY6B2 GY6B2	Főállomány Kivágott Száradék	31,5	46	34,0	0,0908	4,1764	2,9	131,6	1,4	61,4
LI4A4 LI4A4 LI4A4	Főállomány Kivágott Száradék	38,0	19	50,0	0,1963	3,7306	7,5	141,8	3,7	71,1
LI11B LI11B LI11B	Főállomány Kivágott Száradék	33,5	32	38,2	0,1146	3,6675	3,8	122,9	3,8	82,3
KB19E KB19E KB19E	Főállomány Kivágott Száradék	27,8	38	38,0	0,1134	4,3096	3,2	119,8	1,4	51,2
KB18M KB18M KB18M	Főállomány Kivágott Száradék	30,1	65	31,0	0,0755	4,9060	2,3	147,7	1,1	55,3
KB1A KB1A KB1A	Főállomány Kivágott Száradék	35,5	78	31,2	0,0765	5,9634	2,7	211,7	1,2	94,1
DS22A DS22A DS22A	Főállomány Kivágott Száradék	35,3	36	34,9	0,0957	3,4438	3,4	121,6	1,5	55,1
DS26C DS26C DS26C	Főállomány Kivágott Száradék	33,0	51	34,0	0,0908	4,6304	3,0	152,8	1,3	69,7
DSZ6B DSZ6B DSZ6B	Főállomány Kivágott Száradék	26,9	115	23,1	0,0419	4,8196	1,1	129,6	0,6	60,7
DK5F DK5F DK5F	Főállomány Kivágott Száradék	29,3	120	25,9	0,0527	6,3222	1,5	185,2	0,7	84,8
DK15B DK15B DK15B	Főállomány Kivágott Száradék	26,7	52	25,0	0,0491	2,5525	1,3	68,2	0,6	31,7
DSZ7A DSZ7A DSZ7A	Főállomány Kivágott Száradék	29,9	62	26,1	0,0535	3,3171	1,6	99,2	0,7	45,9
DS22C DS22C DS22C	Főállomány Kivágott Száradék	27,0	43	38,1	0,1140	4,9024	3,1	132,4	1,7	73,6
Összesen		31,6	778	34,4	0,09843	61,218	3,3	1934,2	1,7	914,2

A táblázatokból kitűnik, hogy a vizsgált területeken a nyarak dominálnak, ami megfelel a Szigetköz jelenlegi faállomány viszonyainak. Legnagyobb arányban a Pannónia nyár állományai vannak jelen, amelyek növekedése a jelenlegi vízhozamok mellett is megfelelőnek mondható. A lassan növekvő őshonos fajok növekedése sem esett azonban vissza.

Fák kerületnövekedése

Hetenkénti kerületnövekedést 3 erdőrészletben kialakított 3 fatermési parcellán, 3 fafajon, illetve fajtán mértünk. A mintatörzsek száma parcellánként 7-10 db; összesen 27 db sorszámozott fa állt megfigyelés alatt.

A törzsekre mellmagasságban módosított Hall-Liming-féle ún. dendrométerszalagot szereltünk, amelynek két végét acélrugó fogja össze. A szalag két állandósított pontja közti távolságot hetente mérjük tized milliméter pontossággal. A fatörzs vastagsági növekedése következtében a rugó tágul, s a növekedést a két állandósított mérési pont közötti távolság időszakonkénti (hetenkénti) mérésével határozzuk meg. A növekedés adott időszak alatti mértékére jellemző ún. növedékatad két egymást követő mérési adat különbsége

Egy-egy fánál intenzív növekedés esetén előfordul, hogy a szalagon állandósított mérési pontot évente állítani kell, ami a mérés szempontjából nem jelent problémát. Az is megtörténhet azonban, hogy év közben kell újból, más beállítással a fára szerelni a szalagot, különben az intenzív növekedés miatt a szalag lepattan a fáról, vagy a rugó túlságosan megnyúlik. Ezekben az esetekben - amelyek a különösen gyorsan növekvő faegyedeknél fordulnak elő - teljes éves növekedési adatsorok csak megfelelő számításokkal nyerhetők, és az éves növedék sem képezhető egyszerűen a vegetációs időszak végi és eleji szalagleolvasások különbségéből. Amennyiben a szalagok intenzív növekedési szakaszban esnek le vagy tűnnek el, akkor semmiféle közelítő számítást nem alkalmazunk, hiszen a tévedésnek nagy a valószínűsége. Megjegyezzük azt is, hogy a kéreg időszakos összeszáradása következtében kismértékű negatív „növekedési” értékek is előfordulhatnak, ami természetes jelenség, különösen a vastag kérgű fafajoknál. A negatív érték több tényezőtől tevődhet össze: a mérés technológiai pontatlansága, a hőtágulás figyelmen kívül hagyása, a kéreg vastagságának változása a különböző nedvességi állapotokban. A mérés első egy-két értékénél nem szoktuk ezeket a negatív értékeket figyelembe venni, mert nagy részük a rugó beállításának rovására írható. A méréseket ezért még a vegetáció megindulása előtt egy-két héttel kezdjük meg, hogy a mérőszalagnak legyen ideje megfelelően a fa törzsére szorulnia. A megfigyeléseket a vegetációs idő végeztével, a növekedés biztos befejeződése után hagyjuk abba.

Az egyes fák hetenkénti kerületnövedékét és a hetenkénti növedék évi összes növekedéshez való arányát százalékos formában a **3. melléklet** táblázatai mutatják be.

1. számú melléklet
A fatermési parcellák listája

Azonosító	Parcella	Főfafaj
4	Dunakiliti 14 A (régi: 14 C, 21 D)	'I-214'
5	Dunakiliti 12 C (régi: 13 B, 20 B)	'Agathe-F' (OP-229)
13	Dunasziget 15 C (régi: 15 B)	FRNY
15	Dunasziget 22 C (régi: 22 B1)	KST
16	Lipót 4 A/1	'Pannónia'
17	Lipót 4 A/2	'Agathe-F' (OP-229)
18	Lipót 4 A/3	'Kopeczky'
19	Lipót 4 A/4	'I-214'
20	Lipót 4 A/5	'H-328'
21	Lipót 4 A/6	'I-45/51'
22	Lipót 4 A/7	'H-528'
23	Lipót 4 A/8	'Kornik'
25	Lipót 23 B (régi: 27 C/1)	'Pannónia'
26	Lipót 23 B (régi: 27 C/2,)	'Agathe-F' (OP-229)
30	Ásványráró 6 D	FÜZ
37	Gyirzámoly 6 A (régi: 7 A)	ONY
53	Dunasziget 16 A	'Pannónia'
54	Dunasziget 57 C (régi: 44 C)	'Pannónia'
56	Dunasziget 7 A (régi: 4 A)	'Pannónia'
57	Dunasziget 26 C (régi: 25 C)	'Pannónia'
58	Dunasziget 22 A	'Pannónia'
59	Dunakiliti 15 B	'Pannónia'
61	Kisbodak 19 E (régi:16 T)	FÜZ
62	Kisbodak 1 A	'Pannónia'
63	Kisbodak 18 M (régi: 15 I)	KORNIK
64	Lipót 11 B	I-58/57
65	Gyirzámoly 6 B2	'Pannónia'
66	Kisbodak 1F	FÜZ
67	Dunakiliti 5F	I-58/57
68	Dunasziget 6 B (régi: 5 B)	PANY

2. számú melléklet:
Fafajkódok jegyzéke

A	- fehér akác
AK	- amerikai kőris
FRNY	- fehérnyár
FÜZ	- fűz
H-328	- 'H-328' nemesnyár klón
H-528	- 'H-528' nemesnyár klón
HE	- hamvas éger
HJ	- hegyi juhar
I-214	- 'I-214' nemesnyár klón (olasznyár)
I-45	- 'I 45/51' nemesnyár klón
KONY	- korai nyár
KOP	- 'Kopeczky' nemesnyár klón
KORNIK	- 'Kornik' nemesnyár klón
KST	- kocsányos tölgy
ME	- mézgás éger
MJ	- mezei juhar
MK	- magas kőris
ONY	- óriás nyár
OP	- 'OP-229' nemesnyár klón (új nevén: 'Agathe F')
PANY	'Pannónia' nemesnyár klón
SZNY	- szürkenyár
ZJ	- zöldjuhar
I-58/57	- „keskeny szürke” nyár klón